תלמוד ירושלמי · מפרשים · שערי תורת ארץ ישראל · סדר זרעים

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-ארץ-ישראל-על-תלמוד-ירושלמי-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 5
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ג 7
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ב 8
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 9
פרק ד 11
הלכה א 11
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה ו 14
פרק ה 14
הלכה א 14
הלכה ב 15
הלכה ג 15
הלכה ד 16
הלכה ה 17

פרק א

הלכה א

ד"ה היא כדי שיהו הכל זקוקין למחיצתן. — פי' שאם יהא מותר למוכרו, כל או"א ימכור את מעשרו כדי שלא יהא זקוק להעלותו לירושלים והתורה אמרה (דברים י"ד כ"ג) ואכלת לפני ה' וגו' מעשר דגנך וגו' למען תלמד ליראה וגו'.

ולא יתננו לחנווני שיאכל עליו. — צ"ל: ולא יתננו לשולחני להתנאות בו (וכ"ה בתוספתא רפ"א וגירסא שלנו סותרת משנה שלימה בפ"ב מ"ט שמאי אומר יניחנה בחנות ויאכל כנגדה).

ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן נאמר כאן לא יגאל כו' אף לא יגאל האמור כאן אינו לא נמכר ולא נגאל ר' יעקב כו'. — צ"ל: אף לא יגאל האמור כאן אינו לא נמכר ולא נגאל אבל בבכור לא נאמר אלא לא תפדה (כגירסת הגר"א) ר' יעקב דרומייה בעא קומי ר' יוסי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום (פי' ומניין שאין פודין לבכור בעל מום) א"ל מה מעשר בהמה לא חלקה התורה בין חי ובין שחוט ובין תם ובין בעל מום אף בכור לא תחלוק בו בין חי ובין שחוט ובין תם ובין בעל מום (כן מצאתי במהרי"ט אלגאזי הלכות בכורות פ"ה אות ל"ח וע"ש) אין מקדשין בו כו'.

ר' לעזר בשם ר' מנא אין אומר לו שיתן מלתא או כו'. — צ"ל אין אומרין לו שיתן מילתיה אמרה הגונב פחות מש"פ אין אומרין לו שיתן (ור' לעזר זה שאמר בשם ר' מנא כאן וכן בשם ר' אבון בכתובות פי"ג ה"ד [ל"ו סע"א] ובשם ר' ניסא בגיטין רפ"ה אין זה ר' לעזר סתם שהוא ע"פ רוב ר"א בן פדת שהיה תלמידו של ר' יוחנן אלא ר' לעזר ב"ר יוסי תלמידו של ר' יוסי האמורא שהיה חבירו של ר' יונה, ור' יוסי ור' יונה היו תלמידי ר' זעירא או ר' זירא כנודע. ובסה"ד ערך ר' אליעזר ב"ר יוסי לא ידע שהיה אמורא בשם כזה ע"ש, ור' לעזר ב"ר יוסי האמורא היה חבירו של ר' מנא או תלמידו וגם תלמידו של ר' אבין שהיה חבירו של ר' מנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב ה"א מפורש ר' לעזר ב"ר יוסי בשם ר' אבין וע' ביצה פ"א ה"ו (ס' סע"ג) ר' לעזר ור' אבא מרי ור' מתניה הורי כו' הוא ג"כ ר' לעזר ב"ר יוסי זה האחרון שהרי חבירו ר' אבא מרי ור' מתניה היו בזמן ר' יוסי ור' מנא ע' כלאים סופ"ב שר' אבא מרי אמר בשם ר' מנא ובגיטין פ"ה ה"ב [מ"ו סע"ד] ר' שמואל בריה דר' יוסי ב"ר בון ור' מתניה הוון יתבין כו' וידוע שר' יוסי ב"ר בון היה בזמן ר' מנא).

ומ"ט דר' יודן בן פזי יהיה לך אפי' לאחר שחיטה כו'. — צ"ל: ומ"ט דר' יודן בן פזי לך יהיה (פי' דכתיב במדבר י"ח י"ח ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה,

והרי כפל הכתוב לך יהיה לרבות) אפי' לאחר שחיטה מה מקיים ריב"ל לך יהיה ריבה לו הויה אחרת שיהא נאכל כו' (היא דרשת ר"ע בספרי שם וגם רש"י שם הביאה).
[השלמות: **אבל כדרך שהן יפין על התורמסר**. ע' ברכות פ"ב ה"ג [ד' רע"ג: עד יעקב תרמוסרה].]
וטבבו כֵּן (כפירוש ניר וכי מה שוין מטבעות של בבל בירושלים) א"ר אבין כל המטבעות היו יוצאות בירושלים כו' (והא שאינו מחלל בא"י על המעות של בבל שהן בא"י הטעם מפני שמעות א"י יוצאות בכל א"י אבל מעות בבל אינן יוצאות בכל א"י אלא בירושלים בלבד).

הלכה ב

מה נפיק מביניהון ילדה בכור והקדישו לשלמים כו'. — צ"ל: מה נפיק מביניהון נתעברה והקדישו עולה (פי' שבהמת שלמים של מע"ש שנתעברה והקדיש עוברה לעולה) מ"ד לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד (פי' וקדושת מע"ש לא פקעה ממנה) קרבה שלמים מ"ד בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אינה קריבה שלמים (פי' אלא עולה ע' תמורה כ"ד ב') א"ר יוסי הא כל אילין כו' (ומה שפירשו המפרשים כפי נוסח שלנו דחוק ורחוק).
חזרו לומר לא יקחו אפי' חיה אפי' עופות. — מדברי הרמב"ם בפ"ז הי"ב ממע"ש נראה שהיה גורס: חזרו לומר לא יקחו אלא חיה אלא עופות (וע' בכ"מ שם).

הלכה ג

והתנינן מעות בירושלים ופירות במדינה שנייא היא שהיה אחד מקום כו'. — צ"ל: שנייא היא שהיה אחד במקום (פי' שהמעות הן בירושלים) כד נפק כו' דא"ר לעזר דר"מ ורבנן (פי' דתנן בדמאי פ"א מ"ב שדמאי מחללין נחושת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דברי ר"מ וחכ"א יעלו הפירות ויאכלו בירושלים) בדמאי הא בודאי לא (פי' שבודאי אין מחללין נחושת על הפירות ברחוק מקום) מן מה דא"ר לעזר דר"מ ורבנן בדמאי הדא אמרה מתניתא (פי' הא דתני לעיל מעות ופירות במדינה) בדמאי ולא בודאי ר' זבידא הוה יתיב כו'.
ר' יוסי בן חנינה בי פירה א"ר הילא כו'. —צ"ל: ר' יוסי בן חנינה אמר צריך לפדותן (פי' דהא דתנן שאם לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מע"ש יאכל כנגדן צריך הוא תחילה לפדות את העבדים וקרקעות ובהמה טמאה) א"ר יודן צריך לחזור ולהקדישן (פי' דהא דתנן שאם הביא קינין מדמי מע"ש יאכל כנגדן צריך הוא אחר שאכל כנגדן לחזור ולהקדיש את הקינין) שהוא סבור לומר שקידשו והן לא קידשו (פי' שטעה תחילה

וסבר שמותר לקנות קינין מדמי מע"ש) א"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קידשו (פי' דאם לא קידשו ישחוט את הקינין לשם חולין כעופות שקנה סתם מדמי מע"ש) א"ר יוסי מכיון שמשך נקנה המקח (פי' לכך קידשו הקינין מפני שדרך למשוך הקינין תחילה ואח"כ נותן מעות וכיון שמשכן קנה אותן לשם קרבן ונתקדשו) מיכן ואילך מעות מע"ש הן (פי' והמעות שנתן לו אח"כ לא נתחללו ועדיין הן מעות מע"ש אצל המוכר ולכך צריך לאכול כנגדן ובזה נסתיים פרק זה).

פרק ב

הלכה א

א"ר יוסי בן חנינה אין לוקין חוץ לחומה אלא על מע"ש טהור כו'. — צ"ל: וא"ר יוסי ב"ח אין לוקין חוץ לחומה אלא האוכל מע"ש טהור כו'.

ואין לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. — פי' ובתרומה אכילה ושתייה מצטרפין. והא דתני בתוספתא דתרומות פ"ו דאכילה ושתיה אין מצטרפין ט"ס הוא וצ"ל "אכילה ושתייה מצטרפין"; וכעין זה יש להגיה בתוספתא פסחים פ"א לענין חמץ ובתוספתא כריתות פ"ב לענין חלב, וכל אלה השיבושים נשתרבבו מתוספתא יומא פ"ד לענין יוה"כ דבזה ודאי שאין אכילה ושתייה מצטרפין מפני שאין שיעורן שוה. וכן להפך שבתוספתא יומא שם איתא "כשם שאכילה בכזית כך שתייה בכזית" ואינו שייך שם כל עיקר שהרי אכילת יוהכ"פ ככותבת ושתייה כמלא לוגמיו, אלא שבבא זו נשתרבבה מתרומות ופסחים וכריתות הנ"ל. והרמב"ם בפ"י ה"ב מתרומות ובפ"א מחמץ סתם הדברים ולא כתב אם אכילה ושתייה מצטרפין בהן אבל בכפתור ופרח פי"ט סמך על לשון התוספתא תרומות הנ"ל וכתב שם "אכילה ושתייה אין מצטרפין בתרומה" (וע' ברכות פ"ב ה"ה [עמ' 5] מ"ש בענין השיטפות וההשתרבבות שמצוי הרבה בירושלמי).

מאן דמר נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו כו'. — צ"ל: מ"ד נותן בין ביד בין בכלי אף מאוס הוא נותן (פי' דנותן השמן ביד או בכלי ומניחן על ראשו) מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש אינו מאוס (פי' בתמיה שאין נותנין על הראש שמן מאוס וליתן בכלי ולהניח על הראש אסור ולכך א"א ללחוש בשמן מאוס) א"ר יונה כו' מ"ד נותן בין ביד בין בכלי מע"ש מותר (פי' מותר ליתן בכלי כמו שמותר בשבת) מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי מע"ש אסור (פי' דמע"ש לא ניתן אלא לאכילה ושתייה וסיכה בלבד ומאחר דבכלי אסור בשבת אסור גם במע"ש)

א"ר יוסי וכי כל כו' מהו כדון ובלבד שלא יעשה כו' (פי' דדוקא בשבת אסור ללחוש בכלי משום שהוא דרך חול ע' בבלי סנהדרין ק"א א' אבל במע"ש מותר ללחוש בכלי לדברי הכל).

פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר מתניתא פליגא כו'. — צ"ל: פתר לה בשלא הותירה מתניתא פליגא על ר' יוחנן כו' השבח לפי חשבון כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות ובקפלוטות אלא טעם דגים (פי' דס"ד שאחר בישול סילק את הקפלוטות מן הדגים) ר' יוסי בשם ר' הושעיה תיפתר שעדיין שניהן כאחת ר' יונה בשם ר"ה בעי הגע עצמך שבישל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ועירבן (פי' דודאי לר' יוחנן גם באופן זה השבח לפי חשבון ולמה שנינו דגים שנתבשלו עם הקפלוטות דוקא) מתניתא פליגא על ר"י האשה ששאלה כו'.

א"ר בא תחומין עשו למדת הדין. — פי' כדין נתערב קב חטין של ראובן בעשרה קבין של שמעון שאין קבו של ראובן בטל ברוב לענין ממון כדאיתא בבבלי ביצה ל"ח א' ור' בא דהכא הוא ר' אבא דהתם.

אם מן מתניתא אפי' עצים וסברינן מימר עצים אין בהן ממש. — פי' דתנן עיסת מע"ש שאפאה בעצים של חולין השבח לשני ומבואר מזה שאין בעצים ממש ומ"מ לענין תחומין א"ר חסדא דאפי' שאלה עצים הרי אלו כרגלי שתיהן והרי החמירו בתחומין כבדיני ממונות.

הלכה ב

[השלמות: **א"ר יוחנן כאן השיבו דברי סופרים כו'**. — פי' ובידים פ"ג מ"ג אמרו שאין דנין דברי תורה מדברי סופרים.]

הלכה ג

מתניתא פליגא על ר' יוחנן אם בלל וחפן לפי חשבון פתר לה עד כזתים. — ולבר פדיה וחזקיה י"ל שלא אמרו אלא באוכלין אבל מודין הן במעות שיש בהן בלילה.

פרק ג

הלכה א

ופת לא כתבשילי גוים היא כך אני אומר במקום שאין כו'. — ע' שביעית פ"ח ה"ד (עמ'74) מה שהגהנו בענין זה.

אם בהוא דאמר ליה הא לך הב לי כו'. — ע' מה שהגהנו גם בזה בשביעית שם.

מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין כו'. — צ"ל: מהו שיאמר לו העל חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית שמן שיש לי שם (פי' ושניהן של מע"ש) אף במעשר בהמה כן (פי' אם מותר לומר העלה בהמת מעשר זו שנאכלנה בירושלים) מע"ש ע"י שאין מכירתו מחוורת (פי' שאיסור מכירת מע"ש אינו מן התורה אלא מדרבנן כדמשמע לעיל פ"א ה"א) את אמר מותר מעשר בהמה ע"י שמכירתה מחוורת (פי' שאסור מן התורה מדכתיב לא יגאל וילפינן מחרמי כהנים כלעיל פ"א ה"ב וע' בכורות ל"ב ב') הרי את אמר אסור (פי' או אפשר דאף במעשר בהמה מותר) אין פשיטא לך דהוא מותר מהו שיאמר לו העל בהמה חיה זו (פי' של מעשר בהמה) ואנו אוכלין בשר שחוטה שיש לי שם (פי' ג"כ של מעשר בהמה).

הלכה ב

א"ר הונא טעמא דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה כו'. — צ"ל: א"ר הונא טעמא דר' חנינה דו אמר אף דר"ש אמר (תמורה ט' א') אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים ובא הוסיף חומש בפדיון פסח חוזר ומוסיף חומש בפדיון שלמים א"ל ר' מנא ולא בעיי הוה רבי בעי לה (פי' אם הימר כשהוא פסח אם חוזר וממיר כשהוא שלמים).

שהוא אומר לו אבד עלי טבילה אחת. — פי' זה שאומר לחבירו בירושלים הרי המעות הללו מחוללין על פירותיך ונמצא זה צריך לאכול פירותיו בטהרה כמו ששנינו, ודומה כאילו אומר לחבירו לך וטבול כדי שתוכל לאכול פירות מע"ש שלי בטהרה לטובתי והיינו "אַבֵּד עלי טבילה אחת".

הלכה ג

מה חצר בית שמירה תופסת אף זו תופסת. — צ"ל: מה חצר בית שמירה טובלת אף זו תופסת (פי' שעשו לירושלים שתתפוס למע"ש העובר בתוכה שחייב להחזיר אותו ולאוכלו בירושלים כמו שחצר בית שמירה טובלת שאינו יכול לאכול עוד אכילת עראי אבל אין אוירה של ירושלים טובלת כמו בית שמירה).

אלא מפקרן חוץ לחומה ופודין אותן שם כו'. — צ"ל: אלא מפקין חוץ לחומה ופודין אותן שם כו' סבתא הוות סברה מימר כר' יהושע ואילין רבנן סברין מימר כר' אליעזר (דברי ר"א ור"י מפורשין בעידיות פ"ח מ"ו ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ה דף י"ט ע"ב נחלקו בזה ר' יוחנן ורשב"ל וע' בבלי מגילה יו"ד א') ר' פנחס כו'.

[השלמות: **סברה מימור כרבי ליעזר כו'**. — צ"ל: סברה מימור כר' יהושע (עידיות פיח מיו) ואילן רבנין סברין מימור כר' אליעזר (עידיות שם).]

הלכה ד

א"ר יעקב בר אחא כיני מתניתא תוכן קודש וגגותיהן כו'. — צ"ל: א"ר יעקב בר אחא תני הלשכות שבנויות בפנים ובחוץ ופתוחות לפנים תוכן קודש וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול בנויות בפנים ובחוץ ופתוחות לחוץ תוכן חול וגגותיהן מכנגד החול ולחול חול מכנגד הקודש ולקודש קודש בגויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול תוכן קודש כו' (ע' תוספתא פ"ב) על רוחב מאה ושלשים וחמש והתני (תוספתא שם) בנויות בחול ופתוחות לקודש גגן חול ותוכן קודש אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים והנכנס שם בטומאה חייב תיפתר כהדין תנייה דתני לשכה שהיא בנויה בשיווי חומת העזרה אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם פטור תני א"ר יוסי זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים בתי הבדין כלשכות וכל הלשכות כו'.

הלכה ה

וקשיא דבר קפרא על דב"ש דבש"א הכל יפדה כו' מה בין אב הטומאה לולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים כו'. — צ"ל: מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא שלא יאמרו ראינו מע"ש נכנס לירושלים ויוצא ר' יעקב דרומייא בעי קומי ר' יוסי מעתה לא יפדה שלא יאמרו ראינו מע"ש נכנס לירושלים ונפדה א"ל קול יוצא לפדוי (פי' וידוע דמשום טומאה נפדה) ואין קול יוצא ליוצא ואפי' על דב"ה לית היא מקשייא דב"ה אומרים הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בוולד הטומאה בפנים מה בין וולד הטומאה בין במוץ בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא בשעה שנטמא בפנים מחיצה תופסתו בשעה שנטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו טהור דבר תורה ואת אמר הכין בשהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצה (פי' דכל שנטמא בולד הטומאה בחוץ אף שאח"כ הכניסו בפנים דינו כמו שהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצה) א"ר זעירא הדא אמרה מע"ש טהור כו' אלא כיני עבר ופדה פדוי ר' חייא בר אדא בעא קומי ר' מנא כו'.

הלכה ו

ואם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה יצא קנקן לחולין. — להבין ביאור משנה זו נאמר כי פדיון מע"ש מכונה לפעמים בלשון מכירה כמו לקמן רפ"ד תני אבא חילפא בר קרייא אמר בד"א בודאי אבל בדמאי בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו מוכרו בזול ע"כ פי' "מוכרו בזול" פודהו בזול. וכ"ה ענין משנה זו שדרכן היה למלאות הקנקנים ביותר מן המדה ולא היו מדקדקים בזה כמו לוג ויותר מעט או קב ויותר מעט כי דרך קנקן המוכן ללוג שמחזיק יותר מעט וכן בקנקן של קב, וזה שפדה המע"ש שבקנקנים אלו אם

החמיר על עצמו ופדה כפי ממדה לא כמו שנוהגין למכור קנקנין כאלה בלוג ובקב אלא שצירף את המותר שבכל קנקן וקנקן ללוג או לקב בזה האופן לא קנה מעשר קנקן ואין הקנקן עצמו צריך פדיון וכן להפך בקונה בכסף מעשר קנקני יין ואינו מדקדק במדתן באופן זה דרך המוכר לחשוב מעות גם בעד הכלי ואם מוכר אותן פתוחות שהקונה יכול להריקו מכליו של מוכר אל כליו והקונה לא עשה כן אלא לקח עם הקנקנים של מוכר לא יצא קנקן לחולין ואם קנה חביות פתוחות במדה ומדקדק בחשבון המדות ומשלם לפי מדה באופן זה אין המוכר מקפיד לחשוב מעות גם בעד הקנקנים לפיכך יצאו הקנקנים לחולין.

א"ל אילולי דא"ר יוסי בשם ר' יוחנן חיה טהורה אינה טעונה כו'. — צ"ל: א"ל מן מה דא"ר יוסי בשם ר' יוחנן חיה טהורה טעונה העמדה והערכה הא בהמה טמאה לא.

ותני כן (**ספרא פ' בחקותי**) **ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה בהמה טמאה מיוחדת ששנה שעת פדיונה לשעת הקדישה** (פי' שבין חיה ובין מתה אסורה באכילה וכן פודין אותה מתה שאינה צריכה העמדה והערכה) אף אני ארבה את המיתה (פי' בהקדיש בהמה טהורה כשהיא מתה).

אין תיפתריניה לשם הילכת מיתה לא יכיל דתנינן חמור כו'. — צ"ל: אין תיפתריניה לשם הילכת מיתה (פי' דמש"ה מועלין בחלב חמורה מפני שדומה למקדיש מתה שאין זה כמקדיש חיה ומתה) לית יכיל דתנינן (מעילה פ"ג מ"ה) חלב המוקדשין וביצי תורין אין מועלין בהן (פי' ואי חלב הוי כמקדיש מתה למעול בחלב המוקדשין וביצי תורין) א"ר חנינה קומי ר' מנא כו'. אפי' שאר כל בהמה (פי' אפי' בהמה טהורה שהקדישה לבדק הבית).

שגפן קרא שם קנה מעשר קנקן כו' משגפן קרא שם תורם מכאו"א. — פי' לכתחילה תורם מכאו"א ואם עבר ותרם מאחד על הכל מה שעשה עשוי והיינו רישא משגפן קרא שם קנה מעשר קנקן.

[השלמות: **אבל בשל שמן בין עד שלא גפן כו' תורם מאחד על הכל**. פי' מפני שקנקן של שמן סתום אינו חושש לפותחו שאינו מתקלקל משא"כ ביין סתום.]

ריב"ל אמר על הראשונה הושבה (פי' זה שאמר ר"ש "אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין" אירישא קאי דתנן שבמקום שדרכן לימכר סתומות יצא קנקן לחולין ובמקום שדרכן לימכר פתוחות לא יצא קנקן לחולין וע"ז אמר ר"ש דאם אמר חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקניה אפי' מכרן פתוחות יצא קנקן לחולין) ר' בא אמר על השנייה (פי' על מה ששנינו בסיפא ואם רצה להחמיר על עצמו למכור

במדה יצא קנקן לחולין והיינו בין בפודה ובין בקונה כמו שנתבאר ור"ש חולק ואומר דאפי' מכר במדה לא יצא קנקן לחולין עד שיפרש המוכר ויאמר חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקניה ולר' בא ר"ש הוא המחמיר).

אם רוב רביעית חולין יש לי בחבית זו יצא קנקן לחולין כו'. — צ"ל: אמר רביעית חולין יש לי בחבית זו (פי' שבשעה שמכר היין למע"ש אמר שמשייר רביעית אחת לעצמו בחבית זו) יצא קנקן לחולין (פי' שלא קנה מעשר זה קנקן והכי תניא בתוספתא פ"ב הפקיד לתוכה רביעית של חולין אע"פ שפגם לא קנה מעשר) ר' חייה כו' חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין (פי' וה"נ בששייר המוכר רביעית לעצמו ה"ז כאלו אמר המוכר חוץ מקנקנה שהרי רביעית שלו צריכה לקנקן זה).

פרק ד

הלכה א

רבי ה"ל פירין הכא ופירין בכותניין. — ע' מ"ש במעשרות סופ"ד (דף נ"א סוע"ב, עמ' 109).

וקובע מע"ש שלהן על כל עוקץ ועוקץ ראה אותן כאלו הן חתוכות (פי' ופדה אותן בזול כחתיכות של קישואין) כו' א"ר יונה ויאות אלו שנים כו' (פי' יפה אמר ר' יוחנן שפודה אותן ביוקר כמו ששוה כל חלק עשירי מקישואין שלימין).

ר"ש ב"ר הוה מפקד על אילין דרומייא דהוון מזלזלין בה כו'. — צ"ל: ר"ש ב"ר הוה מקפד על אילין דרומייא דהוון מזלזלין בה (פי' שהן סברי כרבי ופדו אותן בזול כאלו הן חתיכות) נסתון בר קפרא וקרטטן קמיה (פי' שעשה אותן קרטין שחתך עוקצי הקישואין) כו' מילה מקרטטא וטבה (פי' דבר מה שאף שיעשה ממנו חתיכות הרבה יהיו כל החתיכות יחד שוין כהדבר השלם בלי פחת דבזה ודאי יודה ב"ק שפודין אותו ביוקר) ריב"ל אמר אין פודין מע"ש אלא קרוב לשיווי.

ר' סימון חווי פירין לר' חלקיה א"ל בשוויהן א"ל כן. — כל זה מיותר ונכפל בטעות.

מניחן עליו עד שיכמושו. — צ"ל: מניחן בעלין (פי' מניח הפירות עם העלין) עד שיכמושו ופודה אותן מוצ"ש מיד (פי' שבמוצ"ש אין לקוחות מצויין ולפיכך בזה הזמן נמכרין בזול).

אין ההוא משחה דבית מעקה קיים כו'. — פי' שלבית מעקה היה שמן הרבה והיה דרכן למכור בזול ולזה אין שמנו של ר' מנא שוה אפי' שש מנין דהיינו ת"ר זוז.

אחד גוי ואחד בעל לא אלא לצדדין איתאמרת. — צ"ל: אחד גוי ואחד בעל פודין (פי' בתמיה) אלא לצדדין איתאמרת (פי' זה שאמר ר' יוחנן ואפי' אחד מהן גוי ואפי' אחד מהן בעל או או קאמר או גוי או בעל).

הלכה ב

של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן. — פיסקא זו מקומה למעלה בראש הלכה זו.

ועוד מן הדא מע"ש שאין דמיו ידועין. — המלות "ועוד מן הדא" יש למוחקן כאן ונכפלו ע"י ט"ס מלשון כזה למעלה.

הלכה ג

מה נן קיימין אם בגדולה זכה בסימנין אם בקטנה קטן זכה כו'. — זה קאי על הא דתנן בעירובין פ"ז מ"ו ומזכה להן ע"י בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ונשמט כאן "תמן תנינן" כדרך הירושלמי וכצ"ל: מה נן קיימין אם בגדולה כו' קטן זכה (פי' וכי קטן זוכה לאחרים) כו' ואין מתנת קטן מתנה ר' יוסי בעי מעתה אפי' לעצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו עד שיהא כרעהו (פי' וכיון שאין מתנתו מתנה אם אחרים נותנין לקטן ג"כ לא יזכה) דברי חכמים (פי' מה דעת חכמים שחולקין על ר' יוסי בגיטין פ"ה מ"ט דר' יוסי אמר מציאת חשו"ק יש בהן גזל גמור ולחכמים אין בהן אלא דרכי שלום) ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן כו' עד שיביא שתי שערות (פי' שחולק על ר' הונא שהוא מרבנן דתמן שסובר דחכמים מודין לר' יוסי דקטן שיש בו דעת ליטול ולהצניע יש בו גזל גמור וזוכה גם לאחרים) כו' ברם כרבנן דהכא ר' יוסי בר"ב בשם ר' שמואל בר"י פתר לה כו' והתנינן אבל אינו מזכה כו' (והתוספות בגיטין ס"ד ב' ד"ה אלא הקשו מעצמן קושית הירושלמי ע"ש).

ר' אינייא בר סיסי סלק גבי ר' יונה א"ל אפרוק לך בהדא סילעא כו'. —צ"ל: א"ל פרוק לך בהדא סילעא (פי' שר' יונה היו לו פירות של מע"ש ורצה לפדותן בלא חומש מה עשה נתן סלע שלו במתנה לר' אינייא שיפדה לו מע"ש זה וכשפדה ר' אינייא נתן הסלע לר' יונה בעד המע"ש והיה הסלע של מע"ש לר' יונה והפירות נעשו חולין והן של ר' אינייא) אמר (פי' ר' אינייא לר' יונה) אי בעית מינס נסתה (פי' אם רוצה אתה קח לך את הפירות שלי שהן חולין שאני נותנן לך במתנה) חזר ונסתה מיניה א"ר אינייא כך שעריה דעתיה (פי' של ר' יונה) דאלו נסתה כו' (פי' שאם הייתי לוקח הפירות שפדיתי לעצמי לא היה ר' יונה מקפיד כלום מפני שנתן לי הסלע במתנה גמורה שאלו היה ר'

יונה מקפיד על ר' אינייא אם לא היה מחזיר לו הפירות א"כ הרי לא נתן לו הסלע בלב שלם והסלע נשאר לר' יונה ופדה בשלו והיה צריך להוסיף חומש).

הלכה ד

ר' חגי בעא קומי ר' יוסי רבי כר' יוסי ור' נתן כר' יודה כו'. — צ"ל: רבי כר' יודה ור' נתן כר' יוסי דתנינן תמן אי אפשי שתקבל לה כו' מתניתא דרבי דתני אמרה התקבל לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך הולך לה ותן לה זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר ר' נתן אומר הילך הולך לה ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר זכה לה כו' וקשיא על דרבי הולך מדיבורי כו' וקשיא על דר' נתן הילך מדיבורה אם רצה להחזיר יחזיר.

הלכה ה

תחלה נפרש לשון המשנה: **המניח איסר למע"ש אוכל עליו אחד עשר איסר ואחד ממאה באיסר** (כ"ה עיקר הגירסא) וזה ביאורה דאם יש לו חולין טבולין למעשר ראשון ושני ומניח איסר לפדיון מע"ש הרי יש כאן עשרה איסרין חולין אלא שיש עוד להוסיף עליהן תשיעית למעשר ראשון דהיינו איסר ותשיעית איסר ובס"ה י"א איסר ותשיעית אלא שאותה תשיעית צריך לעשותה תרומת מעשר על האיסר נמצא שיכול לאכול י"א איסר וזהו שאמרו ב"ה בודאי י"א אבל בדמאי רק עשרה שהחמירו בדמאי, והטעם נתפרש בתלמוד וכמו שיתבאר למטה; וב"ש גזרו גם בודאי משום דמאי ולכך אמרו הכל עשרה, ות"ק דמשנתנו עשה חשבון אחר והוא שחושב לעשרה של מע"ש וחולין עוד אחד למעשר ראשון על תשעה ועוד עשירית מעשר ראשון על אחד ועשירית זו הוא עושה תרומת מעשר על האחד של מעשר ראשון, אלא שבעשירית זו אינו מתקן מן המעשר ראשון רק תשע עשיריות מן האחד ועדיין נשארה עשירית שלא נתקנה וצריך להוסיף עוד אחד ממאה באיסר כדי לתקן את העשירית האחת מתרומת מעשר, וזהו שאמר ת"ק אוכל עליו י"א איסר ואחד ממאה באיסר, ומ"מ אין דברי ת"ק מכוונין שהרי אותו אחד ממאה צריך לעשותו תרומת מעשר והרי אינו יכול לאכול יותר מי"א, ועוד שזה האחד ממאה אינו מתקן אלא תשעה חלקים מאחד ממאה ועדיין נשאר חלק אחד מאחד ממאה שלא נתקן וכן עד העולם וזה שהקשה שמואל בתלמודא ואמר לא מצי תנייה אין יסב חד לעשרה צריך למיסב חד למאה כו' פי' וכמו שהחלק העשירי הוא תרומת מעשר כן החלק האחד ממאה הוא תרומת מעשר ועדיין לא תיקן כולו מתרומת מעשר וצריך להוסיף עוד עד העולם.

ב"ש כר' ליעזר דר' ליעזר אמר הנאמן על השני נאמן על הראשון א"ר יוסי ד"ה היא כו'. — צ"ל: הנאמן על השני נאמן על הראשון הנאמן על הראשון אינו נאמן על השני (וכאן סיום הלכה זו וכל השאר נשתרבב מדמאי פ"ד ה"ה. וביאור זה שמאחר שיש מי שמפריש מעשר ראשון מפני תרומת מעשר שבו ואינו חש להפריש מע"ש לכך יש להסתפק בכל דמאי שמא נפרש ממנו מע"ר ולא מע"ש וזה שהניח איסר לאכול עליו אינו אוכל אלא עשרה והן אחד למע"ש ותשעה לחולין וב"ש אמרו הכל עשרה דגזרו ודאי משום דמאי, ודין זה אינו אלא במניח כסף לפדיון מע"ש כדי שיוכל לאכול מפירות של עם הארץ טרם שהפריש מע"ש מן הפירות לכך חיישי ב"ה בדמאי שמא יאכל עליו דמאי כזה שנודע שהופרש ממנו מע"ר ומשום הכי אמרו שלא יאכל מכל דמאי יותר מעשרה וב"ש גזרו גם בודאי משום דמאי שנודע שהופרש ממנו מע"ר, אבל מי שמפריש משלו מע"ש פירות ואח"כ פודה אותן הכל מודין שפודן בשוויין בין דמאי ובין ודאי ואוכל את הכל לבד מתרומת מעשר שנותן לכהן, ומה שאמרו כאן ב"ש כר' ליעזר באו להוציא לת"ק שלא סבר כר' ליעזר אבל ב"ה ודאי סברי נמי כר' ליעזר וע' פירוש רא"פ ובתפארת ישראל).

הלכה ו

עד כדון חדשות ישנות כו'. —צ"ל: עד כדון ישנה (פי' כשמצא חבית ישנה עם פירות ודאי אפשר דאשתקד היה בה תרומה ופינה ונתן בה חולין) חדשה (פי' במצא חבית חדשה וידוע שמקרוב היה בה תרומה אם בזה חוששין שהפירות שבה הן תרומה לר' יוסי) אני אומר אתמול כו' מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר (פי' שבמגופת החבית היה כתוב מעשר) ה"ז מעשר. מאתים ומצא מנה הכל מעשר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא דרבי היא דתני מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה ניטל דברי רבי וחכ"א תולין א"ר יוסי ד"ה היא תמן הוא הניח הוא מצא (פי' דברייתא מיירי שהוא הניח והוא מצא ומאחר שיודע שלא לקח מהם כלום ודאי אחרים הן לכך אמרו חכמים חולין) ברם הכא אביו הניח ובנו מצא (פי' ויש לחוש שאביו לקח מהם מנה ושכח לכך הנשאר מעשר) תמן תנינן זימן שחורין כו' הוא הדבר בבצים הוי דרבי היא ר' בין בר כהן אמר קומי ר' יסא כו'.

פרק ה

הלכה א

[השלמות: **מקבל לסביא**. — צ"ל: **מקיל** לסביא (ויש כעין זה הרבה בירושלמי).]

של ערלה בחרסית בחיוורא שהיא יותר מיכן. — פי' חרסית נקראה בלשון ירושלמי חיוורא (וכ"ה בשבת פ"ח ה"ד) והוא מין סיד לבן מאד ולכך הוא מכונה "חיוורא" וכן בערוך ערך חרס א' כתב חרסית מין סיד הוא שחופרין אותו מן הקרקע; ועניין "שהיא יותר מיכן" שמשתהא זמן מרובה ואינה מתקלקלת יותר מאדמה.

ר' עוזיאל בריה דר' חוניא דברת חוורן כו'. — בבבלי מ"ק ה' א' באותו ענין דהכא איתא "ר' עוזיאל בר בריה דר' עוזיאל רבה" ומזה נדע דאבי ר' חוניא דברת חוורן (או ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן כפי מה שהוא מכונה בבבלי) היה שמו ר' עוזיאל רבה. והנה בדקדוקי סופרים מ"ק שם הביא ב' נוסחאות אחרות: א) בעין יעקב הראשון ר' עוזיאל בר בר עוזיאל משמיה דר' עוזיאל רבה, ב) גירסת כ"י ר' עוזיאל משמיה דר' עוזיאל רבה, ומהמבואר בירושלמי כאן דענין זה אמר ר' עוזיאל בשם אביו ר' חוניא נראה עיקר כנוסח שלפנינו במ"ק שם. וראיתי ביוחסין מאמר ב' אות ע' עוזיאל בר' עוזיאל משמיה דעוזיאל רבה ירושלמי ע"כ וכן העתיק זה בסה"ד וזה לא נמצא בירושלמי; ונראה שיש ביוחסין השמטת סופר וכצ"ל עוזיאל בר' עוזיאל משמיה דעוזיאל רבה (כן היתה גירסת יוחסין בבבלי מ"ק שם) ר' עוזיאל בריה דר' חוניא דברת חוורן ירושלמי.

הלכה ב

דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמר הכין. — צ"ל: כתיב ודם ענב כו' (פי' מאחר שהברכה מצויה כל כך לעתיד לבא בענבים ויין מפני מה תקנו לכשיבנה המקדש במהרה בימינו שיחזור הדבר לכמות שהיה דעיקר תקנה זו להעלות כרם רבעי לירושלים לא היה אלא כדי שיהיו ענבים מצויות בירושלים כר' הילא דלמעלה).

ודכוותיה אין נטע רבעי בשביעית מעתה אל יהי לו קדושה כו'. — ע' מה שתקנתי בענין זה בפיאה פ"ז ה"ו (עמ' 29).

[השלמות: **א"ר מנא אלו אמר כבית שמאי**. — צ"ל: א"ר מנא **או נאמר** כבית שמאי (פי' דצבור ס"ל כביש ועדיין לר"י ספק הוא ומשני ויש כו').]

הלכה ג

[השלמות: **אלא בשלישי ובשביעית כו'**. צ"ל: **ברביעית** (כנוס' ניר) ובשביעית כו' בשבוע אי שלש שנים יכול כיון שהגיע רה"ש של שלישית את חייב לבער כו' אי בסוף שנה יכול כיון שהגיע **ראשה** של רביעית כו'.]

ר' יונה יהב מעשרוי לר' אחא בר עולא לא משום דהוה כהן אלא משום דהוה כו'. — פי' שלא תטעה לומר שר' יונה סבר שנותנין לכתחילה מעשר לכהנים לפיכך נתן המעשר

לר' אחא הכהן, אלא לכך נתן המעשר לר' אחא משום שהיה עני ועוסק בתורה תמיד ובשעת הדחק סומכין על זה שאמרו נותנין מעשר לכהונה.

ר' חייא בר בא הורי על גרמיה לצאת לחו"ל בגין דלא מיסב מעשר שאל בר נש כו'. — צ"ל: בגין דלא מיסב מעשר מן בר נש ר' שמואל כו' (כן גירסה הגר"א וביאור זה שרחב"ב היה עני וכהן והיה מוכרח לקחת מעשר מעשיר אחד בטבריא ששמו סילני כדאיתא בשביעית רפ"ג והוריות פ"ג ה"ז וכשפסק ר' חייא לקחת המעשר ממנו ולא מצא במה להשתכר בארץ ישראל היה מוכרח לצאת לחו"ל להשתכר שם).

ר' ינאי מפקד לקריבוי כד תהויין חכרן ארעא לא תחכרון אלא מן דחלונייא כו'. — פי' ר' ינאי כהן היה (ע' תענית פ"ד ה"ב ר' ינאי מן דעלי) וכן קרוביו וצוה אותם ר' ינאי שישתדלו ליקח שדה לחכירה מישראלים (וכל זר לא יאכל קדש, ויקרא כ"ב יו"ד, תרגומו וכל חלוני לא יכול קודשא) ולא מן הלוים והכהנים מפני שהכהן החוכר מישראל המעשר שלו דאע"פ דלכתחילה אין נותנין מעשר לכהן מ"מ המעשר שמוציא הכהן מפירותיו אין מוציאין מידו וה"נ בחוכר שדה מישראל ה"ז כאלו השדה שלו.

מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא ממכרי כהונה ולוייה. — פי' דישראל שיש לו מכירין כהנים ולוים ורוצה ליתן מעשרותיו למכיריו אין מוציאין מידו כדי ליתן לכהן ולוי אחר וכ"ש שאין מוציאין מכהן עצמו.

אין אתא אמור ליה בא בדרך הזו א"ל אין שלח כו'. — צ"ל: בא בדרך הזו חזר וא"ל אין שלח כו'.

הלכה ד

ולא טבל הוא ר' הילא בשם שמואל זאת אומרת כו'. — פי' שמקשה עלה דתנן במ"ה שר"ע למד שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורין מן הבעור הא אם באו לעונת המעשרות אף שעדיין לא הפריש את המעשרות חייב להפריש ולבער ואמאי חייב בביעור טבל כיון שאין עדיין המעשר מופרש ממנו.

א"ר חנניה הדא אמרה שהיה ר"ג צריך לזכות א"ר יהושע כו'. — צ"ל: א"ר חנניא הדא דתימר שהיה ר"ג מזכה את ר' יהושע בפירות מונחים על הקרקע אילו קופתו כו' כלום עשה עד שיסיים (פי' שיערה הפירות מן הקופות על הקרקע ע' ערוך ערך סיים ה' שתרגום היחתה איש "דילמא סיים בר נשא" וסבר ר' חנניה שאין רשותו של לוקח קונה את הפירות שהן בקופות של מוכר ומחלוקת בזה בבבלי ב"ב פ"ו א').

הלכה ה

[השלמות: **רב הונא בר אחא**. — לא נמצא עוד במקום אחר ולכן נראה להגיה "ר' הונא בר **חייא**" וכאותו ענין יש בביכורים פ"ג ה"ג [ס"ה ע"ג] ושם באמת הנוסח ר' הונא בר חייא ע"ש.]

מן דהוה סליק למידן בירושלים עד דתלת איגרן כו'. — פי' שדרכן היה לשלוח לבעל הדין שלש איגרות ע' כתובות פ"ט ה"י (דף ל"ג ע"ב).

משבא אלעזר בן פחורה ויהודה בן פתורה היו נוטלין אותן בזרוע והיה ספיקן בידו כו'. — נראה דאלעזר בן פחורה דהכא הוא עצמו אלעזר בן פועירה הצדוקי שהיה יועצו של ינאי כפי מה דאיתא בבבלי קידושין (ס"ו א') ור' יוסי ב"ר בון סבר דיוחנן דהכא הוא עצמו ינאי דהתם וכאביי בבבלי ברכות (כ"ט א') דאמר הוא יוחנן הוא ינאי שנעשה צדוקי בסוף ימיו ולכך אמר שפטיש היה מכה בירושלים עד תחילת ימיו בעוד שהיה פרושי שאז תיקן תקנות הללו אבל ר' חסידא ור' חזקיה סברי כרבא בבבלי ברכות שם דיוחנן שהיה צדיק לחוד, וינאי שנעשה צדוקי לחוד (וכן משמע לי מהא דתנן בידים פ"ד מ"ו) ולכך מסתבר להו לפרש עד סוף ימיו דאז תקן תקנה זו דאל"כ היה צריך לשנות בלשון אחר "ובימיו לא היה פטיש מכה בירושלים" וכמו ששונה למטה "ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי".

[השלמות: **בראשונה היה מעשר נעשה לג' חלקים**. —פי' מע"ש.]